

BẢO VỆ CHỦ NGHĨA MÁC - LÊNIN TRONG TÌNH HÌNH MỚI

★ GS, TS LÊ HỮU NGHĨA

Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

- **Tóm tắt:** Trong những năm qua, các thế lực thù địch vin vào sự sụp đổ chế độ XHCN ở Liên Xô và Đông Âu, vào sự phát triển nhanh chóng của khoa học, công nghệ, của sản xuất hiện nay... để phủ nhận chủ nghĩa Mác - Lênin. Tuy nhiên, từ thực tiễn đấu tranh tư tưởng - lý luận của V.I.Lênin để bảo vệ và phát triển chủ nghĩa Mác và thực tiễn công cuộc đổi mới của Việt Nam, có thể khẳng định rằng, những nguyên lý cơ bản của chủ nghĩa Mác - Lênin vẫn có giá trị bền vững; chủ nghĩa Mác - Lênin vẫn là học thuyết khoa học, cách mạng và nhân văn duy nhất đáp ứng được nhiệm vụ lịch sử mà không một học thuyết nào có thể thay thế được.
- **Tóm tắt:** chủ nghĩa Mác - Lênin, bảo vệ chủ nghĩa Mác - Lênin trong tình hình mới.

Củu nghĩa Mác do C.Mác và Ph.Ăngghen sáng lập vào giữa thế kỷ XIX, đến cuối thế kỷ XIX, đầu thế kỷ XX đã được V.I.Lênin phát triển thành chủ nghĩa Mác - Lênin. Từ thời C.Mác cho đến thời V.I.Lênin và cho đến ngày nay, khi nhân loại đã bước vào hai thập niên đầu thế kỷ XXI, thế giới đã trải qua biết bao biến cố thăng trầm, quanh co, phức tạp, song đời sống xã hội vẫn không nằm ngoài những quy luật phổ biến đã được C.Mác tổng kết. Khẳng định giá trị, sức sống của chủ nghĩa Mác-Lênin, đồng thời phải đấu tranh phê phán các quan điểm xuyên tạc, phủ nhận chủ nghĩa Mác - Lênin, nhằm bảo vệ, phát triển chủ nghĩa Mác - Lênin trong tình hình mới.

1. Trong quá trình xây dựng và phát triển học thuyết của mình, C.Mác và Ph.Ăngghen đã phải

đấu tranh chống lại các quan điểm duy tâm, siêu hình, các quan điểm giáo điều, xét lại. Các ông đã từng phê phán quan điểm của phái Hêghen trẻ, của Prudông, của Đuyrinh, của Látxan và nhiều quan điểm tư sản khác. Thông qua sự phê phán quan điểm phản diện, các ông đã trình bày quan điểm chính diện của mình, đã phát triển, hoàn thiện học thuyết của mình. C.Mác và Ph.Ăngghen đã từng khẳng định rằng, học thuyết của các ông có *tính phê phán và cách mạng*, nó không đội trời chung với chủ nghĩa giáo điều, bảo thủ, với quan điểm duy tâm, siêu hình, cơ hội, xét lại. Có thể nói, thông qua đấu tranh tư tưởng - lý luận để bảo vệ, phát triển chủ nghĩa Mác là *tính quy luật* trong sự tồn tại của chủ nghĩa Mác.

Để bảo vệ và phát triển chủ nghĩa Mác trong điều kiện lịch sử mới, V.I.Lênin đã kiên quyết

đấu tranh, kịch liệt phê phán những quan điểm cơ hội, xét lại của các nhà lãnh đạo Quốc tế II như Becxtanh, Cauxki..., đã đấu tranh với những quan điểm sai lầm của Plêkhanốp, Bukharin, Tơrốtxki, đã phê phán chủ nghĩa kinh nghiệm phê phán với các đại biểu như E.Makhơ, Avênariut... Vận dụng chủ nghĩa Mác một cách sáng tạo vào thực tiễn nước Nga, V.I.Lênin và Đảng Bôn-sê-vích đã lãnh đạo giai cấp công nhân và nhân dân Nga tiến hành cuộc cách mạng tháng Mười vĩ đại, mở ra thời đại mới trong sự phát triển của loài người - thời đại quá độ từ CNTB lên CNXH trên phạm vi toàn thế giới. Vận dụng phép biện chứng Mác-xít vào xây dựng CNXH ở nước Nga, V.I.Lênin đã đề ra *Chính sách Kinh tế mới*, với chủ trương thực hiện nhiều bước quá độ nhỏ về kinh tế - xã hội, thay thế chế độ trung thu lương thực bằng thuế lương thực, áp dụng quan hệ hàng hóa - tiền tệ, phát triển thương mại, sử dụng chuyên gia tư sản, áp dụng CNTB nhà nước, học tập kinh nghiệm của CNTB... Chính sách Kinh tế mới của V.I.Lênin đã đưa nước Nga thoát khỏi cuộc khủng hoảng kinh tế - xã hội mùa xuân năm 1921, bước sang một giai đoạn phát triển mới.

Trong thời đại ngày nay, chủ nghĩa Mác - Lênin vẫn là học thuyết khoa học và cách mạng duy nhất đáp ứng được nhiệm vụ lịch sử mà không một học thuyết nào có thể thay thế được. Sức sống của chủ nghĩa Mác - Lênin được thể hiện ở chỗ, nó soi sáng các nhiệm vụ lịch sử đã chín muồi của nhân loại, nhiệm vụ giải phóng con người khỏi mọi hình thức áp bức, bóc lột, bất công, tha hóa. Thời đại ngày nay có nhiều nội dung, đặc điểm rất mới so với thời C.Mác và V.I.Lênin sống và hoạt động. Song các giá trị bền vững trong tư tưởng, quan điểm và phương pháp của C.Mác, Ph.Ăngghen, V.I.Lênin đã và đang là lý luận và phương pháp

luận khoa học để nhận thức và cải tạo thế giới, còn những hạn chế lịch sử trong một số luận điểm cụ thể nào đó của các ông thì lại đặt ra yêu cầu phải bổ sung, phát triển cho phù hợp với điều kiện lịch sử mới. Chính bản chất khoa học và cách mạng của chủ nghĩa Mác - Lênin đòi hỏi phải như vậy. Giá trị, sức sống của học thuyết Mác - Lênin không phải ở chỗ mọi câu nói của các ông là những chân lý vĩnh cửu, những người cách mạng cứ thế mà áp dụng không cần xem xét điều kiện, hoàn cảnh cụ thể. Chính C.Mác và Ph.Ăngghen đã nhiều lần tuyên bố: *Học thuyết của chúng tôi không phải là giáo điều mà là kim chỉ nam cho hành động.*

Từ khi Đảng Cộng sản Việt Nam ra đời cho đến nay, chủ nghĩa Mác - Lênin đã được Đảng và Chủ tịch Hồ Chí Minh tiếp thu, vận dụng và phát triển sáng tạo phù hợp với điều kiện thực tiễn Việt Nam và thời đại. Chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh đã trở thành *nền tảng tư tưởng của Đảng, kim chỉ nam cho cách mạng.*

Thắng lợi của hai cuộc kháng chiến chống ngoại xâm, giải phóng đất nước, thống nhất Tổ quốc, những thành tựu trong công cuộc đổi mới, xây dựng CNXH hơn 30 năm qua đã khẳng định sức sống, ý nghĩa thời đại của chủ nghĩa Mác - Lênin đối với cách mạng Việt Nam.

Trong công cuộc đổi mới, Việt Nam đã đạt được những thành tựu to lớn, có ý nghĩa lịch sử cả về nhận thức lý luận và thực tiễn. Nhận thức về CNXH và con đường đi lên CNXH ở Việt Nam ngày càng sáng tỏ hơn, ngày càng được bổ sung, phát triển qua các kỳ Đại hội Đảng. Trên cơ sở lý luận của Chủ nghĩa Mác - Lênin và thực tiễn biến đổi của tình hình thế giới, Đảng Cộng sản Việt Nam đã có cách tiếp cận tình hình quốc tế và thời đại ngày càng phù hợp hơn và sâu sắc hơn; nhận thức đầy đủ hơn

Cầu Nhật Tân, Hà Nội _ Ảnh: baochinhphu.vn

tính chất lâu dài, quanh co phức tạp của thời đại quá độ lên CNXH và đánh giá đúng hơn những mâu thuẫn cũng như tiềm năng phát triển của CNTB hiện đại, thấy rõ hơn các xu hướng biến đổi của tình hình thế giới và khu vực, từ đó đề ra đường lối, chủ trương, chính sách phù hợp.

Những thành tựu về lý luận và thực tiễn của Việt Nam qua hơn 30 năm đổi mới đã khẳng định đường lối đổi mới của Đảng là đúng đắn, hợp lòng dân, con đường đi lên CNXH là *phù hợp với thực tiễn Việt Nam và xu thế phát triển của thời đại*, phù hợp với chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh. Vì vậy Đại hội XII của Đảng yêu cầu toàn Đảng và mỗi cán bộ, đảng viên phải “Kiên định chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh, vận dụng sáng tạo và phát triển phù hợp với thực tiễn Việt Nam”⁽¹⁾.

2. Từ sau khi chế độ XHCN ở Liên Xô và Đông Âu sụp đổ, tình hình thế giới diễn biến nhanh chóng, phức tạp, khó lường, nhất là trong những năm gần đây.

Hòa bình, hợp tác và phát triển vẫn là xu thế lớn, song đấu tranh dân tộc, đấu tranh giai cấp, chiến tranh cục bộ, xung đột vũ trang, xung đột dân tộc, tôn giáo, khủng bố, chủ nghĩa ly khai, chiến tranh mạng, xâm phạm chủ quyền quốc gia tiếp tục diễn ra gay gắt ở nhiều khu vực trên thế giới.

Toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế tiếp tục được đẩy mạnh, từ đó thúc đẩy các nước tham gia ngày càng sâu vào mạng sản xuất và chuỗi giá trị toàn cầu. Tuy nhiên, xu thế toàn cầu hóa đang vấp phải nhiều rào cản do tác động của những nhân tố phản toàn cầu hóa như sự gia tăng của chủ nghĩa bảo hộ thương mại, sự nổi

lên của chủ nghĩa dân túy, chủ nghĩa dân tộc cực đoan, nhất là của một số nước lớn.

Cuộc cách mạng khoa học - công nghệ, đặc biệt cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ tư (cách mạng công nghiệp 4.0) phát triển mạnh mẽ, tạo ra nhiều đột phá trong các lĩnh vực, tác động sâu sắc và nhiều chiều đến kinh tế, chính trị, xã hội của thế giới.

Cục diện thế giới từ chỗ tồn tại hai phe, hai siêu cường là Mỹ và Liên Xô, giờ đây lại theo xu hướng đa cực, đa trung tâm diễn ra nhanh chóng. Hợp tác, cạnh tranh, đấu tranh và sự tùy thuộc lẫn nhau giữa các nước, nhất là giữa các nước lớn ngày càng tăng.

Cùng với những diễn biến trên đây, những vấn đề toàn cầu, như an ninh tài chính, an ninh năng lượng, an ninh lương thực, an ninh nguồn nước, biến đổi khí hậu, thiên tai, dịch bệnh... có nhiều diễn biến phức tạp. Cộng đồng quốc tế phải tăng cường đối phó với những thách thức an ninh truyền thống, phi truyền thống, đặc biệt là an ninh mạng và các hình thái chiến tranh kiểu mới...

Có thể nói, tình hình thế giới hai thập niên đầu thế kỷ XXI với những xu thế và đặc điểm nổi bật trên đây rất khác so với thời kỳ C.Mác, Ph.Ăngghen và V.I.Lênin sống và hoạt động. Tình hình đó tác động đến các Đảng Cộng sản, các cán bộ, đảng viên của các đảng, trong đó có Đảng Cộng sản Việt Nam, nó đặt ra nhiều vấn đề mới trong việc nhận thức, nghiên cứu để vận dụng, bảo vệ và phát triển sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin.

Ở đây, theo chúng tôi, phải giải quyết đúng đắn mối quan hệ biện chứng giữa kiên định và sáng tạo, giữa bảo vệ và phát triển. Kiên định chủ nghĩa Mác - Lênin không có nghĩa là khư khư nắm giữ những câu chữ của C.Mác, Ph.Ăngghen, V.I.Lênin mà phải nắm vững bản

chất khoa học và cách mạng của nó, phải vận dụng và phát triển sáng tạo nó. Kiên định và sáng tạo đối với chủ nghĩa Mác - Lênin là hai mặt của một vấn đề thống nhất với nhau, kiên định phải trên cơ sở sáng tạo, còn sáng tạo phải trên cơ sở kiên định. Cũng với tinh thần đó, có thể coi bảo vệ và phát triển là hai mặt của một vấn đề. Cách tốt nhất để bảo vệ một học thuyết khoa học và cách mạng là phải phát triển sáng tạo nó cho phù hợp với điều kiện lịch sử mới. *Bảo vệ bằng cách phát triển và thông qua sự phát triển là cách tốt nhất để bảo vệ một học thuyết khoa học.* Ngày nay, sự biến đổi của tình hình thế giới cũng đặt ra nhiều thách thức cho việc bảo vệ và phát triển chủ nghĩa Mác - Lênin mà những người mácxít phải nỗ lực vượt qua bằng bản lĩnh chính trị, bằng năng lực tư duy lý luận sáng tạo, bằng việc tăng cường tổng kết thực tiễn, nghiên cứu lý luận, khắc phục cả bệnh giáo điều, bảo thủ cũng như chủ nghĩa cơ hội, xét lại lẫn phương pháp tư duy siêu hình, cực đoan.

Như trên đã nói, sự sụp đổ chế độ XHCN ở Liên Xô và Đông Âu, sự tiếp tục tồn tại và phát triển, nhất là về kinh tế của CNTB, sự xuyên tạc tấn công của các thế lực thù địch, cơ hội chính trị vào ý thức hệ XHCN đã làm cho một số cán bộ, đảng viên thiếu bản lĩnh chính trị vững vàng, giảm sút niềm tin vào chủ nghĩa Mác - Lênin và CNXH. Có quan điểm vin vào sự sụp đổ của chế độ XHCN ở Liên Xô và Đông Âu để phủ nhận chủ nghĩa Mác - Lênin. Chúng ta thấy rằng, sự sụp đổ của chế độ XHCN ở Liên Xô là sự sụp đổ của một mô hình CNXH - mô hình CNXH tập trung quan liêu, bao cấp chứ không phải là sự sụp đổ của CNXH nói chung, đó là mô hình cũ của CNXH. Sự sụp đổ của nó có nguyên nhân khách quan và chủ quan, bên trong và bên ngoài, nguyên nhân sâu xa và

nguyên nhân trực tiếp. Chính những khuyết tật của mô hình CNXH đó không được phát hiện và khắc phục kịp thời, tồn tại kéo dài, tích tụ lại, đã đẩy xã hội Xô viết đến nguy cơ sụp đổ. Sự sai lầm về đường lối cải tổ của lãnh đạo Đảng và Nhà nước Liên Xô - cả đường lối kinh tế, chính trị, tư tưởng, tổ chức, đối ngoại, sự phản bội lý tưởng XHCN của những người lãnh đạo cao nhất trong Đảng và Nhà nước cộng với sự chống phá, âm mưu và hoạt động “diễn biến hòa bình” của chủ nghĩa đế quốc. Không thể quy sự sụp đổ của Liên Xô vào chủ nghĩa Mác - Lênin. Chính sự nhận thức sai, vận dụng sai, sự phản bội lại chủ nghĩa Mác - Lênin của lãnh đạo Đảng Cộng sản Liên Xô là một nguyên nhân trực tiếp quan trọng. Kinh nghiệm cải cách, mở cửa của Trung Quốc, đổi mới của Việt Nam là minh chứng cho điều đó. Cải tổ là tất yếu, nhưng sự thất bại của cải tổ không phải là tất yếu, nếu Đảng Cộng sản có đường lối cải tổ đúng đắn, trung thành và sáng tạo trong vận dụng chủ nghĩa Mác - Lênin, trung thành với lý tưởng XHCN, có bản lĩnh chính trị vững vàng, cảnh giác với âm mưu và hoạt động chống phá CNXH của các thế lực thù địch, xây dựng Đảng và Nhà nước vững mạnh, chống được quan liêu, tham nhũng, huy động được sức mạnh của toàn dân để bảo vệ chế độ XHCN. Bài học về sự sụp đổ của Liên Xô tuy đã trôi qua gần 30 năm, song vẫn là lời cảnh báo thường xuyên đối với các Đảng Cộng sản đang cầm quyền ở các nước XHCN để phòng, tránh đi vào “vết xe đổ” của Liên Xô.

Có quan điểm dựa vào yếu tố thời đại để phủ nhận chủ nghĩa Mác - Lênin. Quan điểm đó cho rằng, chủ nghĩa Mác - Lênin chỉ phù hợp với thế kỷ XIX hoặc cùng lắm là đầu thế kỷ XX - thời đại văn minh cơ khí, còn bây giờ là thế kỷ XXI - thời đại của cách mạng khoa học - công

nghệ, cách mạng công nghiệp 4.0, văn minh tin học, kinh tế tri thức, kinh tế số, toàn cầu hóa và hội nhập quốc tế nên không còn thích hợp nữa, nó đã bị lỗi thời (!). Cũng có quan điểm dựa vào yếu tố địa lý, vào trình độ phát triển của quốc gia để phủ nhận tính phổ biến của chủ nghĩa Mác - Lênin. Quan điểm đó cho rằng, chủ nghĩa Mác được xây dựng trên cơ sở thực tiễn các nước tư bản phát triển nên không phù hợp với các nước lạc hậu, kém phát triển như Việt Nam, đó không phải là sản phẩm của Việt Nam mà du nhập từ phương Tây nên không phù hợp với điều kiện Việt Nam. Quan điểm đó đã không thấy sức mạnh của sự trừu tượng hóa, khái quát hóa lý luận của chủ nghĩa Mác, những quy luật của chủ nghĩa Mác vạch ra không chỉ đúng với các nước phát triển mà đúng cả với các nước kém phát triển. Về mặt phương pháp luận, C.Mác đã từng chỉ ra rằng trong cái phát triển cao chứa đựng cái phát triển ở trình độ thấp hơn dưới dạng lọc bỏ.

Những ý kiến trên đây không thấy rằng đứng trên quan điểm khách quan mà xem xét có một số luận điểm cụ thể của C.Mác, Ph.Ăngghen, V.I.Lênin không còn phù hợp với điều kiện lịch sử mới hiện nay, đã bị thực tiễn lịch sử vượt qua hoặc bị nhận thức sai mà bây giờ phải nhận thức lại cho đúng, song những nguyên lý cơ bản của chủ nghĩa Mác - Lênin, trong bản chất khoa học và cách mạng của nó, vẫn giữ nguyên giá trị cần phải bảo vệ. Chẳng hạn các quy luật của phép biện chứng duy vật, của lý luận nhận thức mácxít, của học thuyết về hình thái kinh tế - xã hội, học thuyết giá trị thặng dư, học thuyết về sứ mệnh lịch sử của giai cấp công nhân, những tư tưởng khoa học về nhà nước, cách mạng xã hội, về CNXH... Hoàn cảnh lịch sử - cụ thể luôn luôn thay đổi, song những quy luật phát triển cơ bản, phổ biến của lịch sử loài

người mà chủ nghĩa Mác - Lênin nêu lên là không thay đổi, có giá trị bền vững lâu dài...

Trong thời kỳ đổi mới, Đảng Cộng sản Việt Nam đã có nhiều đổi mới về tư duy lý luận, đã nhận thức lại chủ nghĩa Mác - Lênin theo tinh thần khẳng định sức sống, giá trị bền vững của những nguyên lý cơ bản của chủ nghĩa Mác - Lênin, đồng thời loại bỏ những nhận thức không đúng, ấu trĩ, giáo điều, duy ý chí về chủ nghĩa Mác - Lênin, về CNXH, phân biệt những nguyên lý cơ bản của chủ nghĩa Mác - Lênin với những luận điểm cụ thể của các nhà kinh điển gắn liền với những hoàn cảnh cụ thể lúc đó mà sau này đã bị lịch sử vượt qua. Đảng Cộng sản Việt Nam đã vận dụng và phát triển sáng tạo chủ nghĩa Mác - Lênin cho phù hợp với điều kiện lịch sử mới của Việt Nam và thời đại trên một loạt vấn đề như mục tiêu, đặc trưng và phương hướng cơ bản của xây dựng CNXH, vấn đề phát triển kinh tế thị trường định hướng XHCN, vấn đề xây dựng Nhà nước pháp quyền XHCN của nhân dân, do nhân dân, vì nhân dân..., đó là những vấn đề không có sẵn trong di sản kinh điển mácxít. Không có sự vận dụng, phát triển sáng tạo đó thì không có những thành tựu to lớn, có ý nghĩa lịch sử mà nhân dân Việt Nam đạt được qua hơn 30 năm đổi mới.

Có một thực tế là trong khi có những người xuyên tạc, phủ nhận chủ nghĩa Mác thì cũng tại các nước tư bản phát triển, nhiều học giả tư sản như Giắc cơ Đêrìda, Tery Igoleton, Didiê Êribông... vẫn thừa nhận chủ nghĩa Mác, đề cao C.Mác, kêu gọi nhân loại hãy "trở về với Mác", "nhân loại không thể thiếu Mác", "không có tương lai nếu không có Mác, nếu không có các di sản của Mác"⁽²⁾. Trong thời kỳ khủng hoảng kinh tế - tài chính những năm 2008 - 2009 ở các nước tư bản phát triển, bộ "Tư bản"

của C.Mác đã được in và tái bản với số lượng tăng vọt, trở thành sách bán chạy ở các nước tư bản như Anh, Đức, Pháp, Italia, Nhật Bản... Sở dĩ có hiện tượng đó vì người ta muốn tìm câu trả lời từ trong tác phẩm vĩ đại của C.Mác về những vấn đề của xã hội tư bản hiện đại. Nhà sử học người Anh Êrich Hôxbon nhận xét rằng "việc quay trở lại đọc Mác có nghĩa là thế giới cần phải nghiên cứu học thuyết của ông về CNTB và về vị trí của học thuyết đó trong sự phát triển của xã hội loài người".

Những ý kiến phủ nhận chủ nghĩa Mác - Lênin đã không nhận thức đúng bản chất, nội dung của chủ nghĩa Mác - Lênin, có ý kiến đem quy chủ nghĩa Mác - Lênin về đấu tranh giai cấp, chuyên chính vô sản, bạo lực trấn áp; hoặc đem đối lập chủ nghĩa Mác - Lênin với lợi ích của dân tộc, hoặc đối lập với tư tưởng Hồ Chí Minh... để phủ nhận, bác bỏ chủ nghĩa Mác - Lênin.

Sinh thời, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã coi chủ nghĩa Mác - Lênin là "Chủ nghĩa chân chính nhất, chắc chắn nhất, cách mạng nhất". Người coi chủ nghĩa Mác - Lênin là "*cái cần nang thần kỳ*", "*mặt trời chói lọi*" soi sáng con đường cách mạng Việt Nam. Vì vậy, Đảng Cộng sản Việt Nam luôn yêu cầu "phải nắm vững, vận dụng sáng tạo, góp phần phát triển chủ nghĩa Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh" □

(1) ĐCSVN: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII*, Văn phòng Trung ương Đảng, Hà Nội, 2016, tr.199.

(2) Giắc cơ Đêrìda: *Những bóng ma của Mác*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội, 1994, tr.16.